În oglinda documentelor

DEȘTEPTAREA MOLDOVENILOR DE PESTE NISTRU

van, care a umblat mult prin lume și care a spus: Multă vreme am stat noi nemișcați, — acum ciobanii noștri ne-au chemat la lucru. Norodul nostru a fost rupt din coasta Basarabiei. Astăzi datoria ne cheamă la lucru ca să dregem greșelile de pînă acum. Să lucrăm în unire și cu chibzuială.

ALEGERI PENTRU ADUNAREA INTEMEIETOARE

Cu aceste cuvîntări mîntuindu-se hîrtiișirile, președintele adunării aduce la cunoștință că în curînd se va întruni la Chiev **Adunarea Intemeietoare a Ucrainei**, în care și Moldovenii trebue să trimeată deputați. Poftește congresul să alcătuiască un izvod de candidați.

Se fac propuneri de candidați. Congresul hotărăște ca fiecare candidat să spuie cine e, de unde e, cît pămînt are și alte de acestea. O scenă plină de duioșie s-a petrecut cînd a fost propus învățătorul **Mălaiu**. Acesta a răspuns la propunere: Eu cu lacrimi în ochi am primit întîi vorbele că noi suntem slobozi, că ne-au căzut lanțurile de pe mîini și de pe picioare. Căci eu am lucrat mulți ani de zile împotriva tiraniei, dimpreună cu un frate al meu, care a murit în revoluția de la 1905. Dar pentru lupta aceasta pe mine cei mari m-au alungat din sat în sat, socialiștilor - revoluționari am fost dat afară din slujbă și n-am mai avut **pravda** să lucrez. Numai după **Vtaraia velicaia revoluția** am de-acum iară **pravda** să fiu învățător, — da numai eu tare rău grăiesc moldovenește.

La aceste cuvinte adunarea a răspuns: Nu-i nimica, Domnule, dacă inima ți-o fi moldovenească, apoi e bine. Ca în Adunarea aceea și așa nu vei grăi moldovenește, da rusește. Noi vrem să punem oamenii din rădăcină moldovenească, cu duh moldovenesc, și pe D-ta te punem pentru de aceea, că D-ta ești o leacă mai luminat decît ceilalți, da noi suntem toți întunecați...

Candidații sunt toți fii de țărani, oameni cari toți recunosc că n-au așa de multă învățătură, cîtă trebuie pentru povățuirea norodului în treburi grele, ca cele de acum. Unii dintre ei spun că programul lor e ca **malul sting al Nistrului să fie alipit la Basarabia.**

Cînd am auzit vorba aceasta am rămas izbit. Mi-au venit în minte toate suferințele noastre din Transilvania. Să se fi găsit acolo un singur român care să fi spus în vreo adunare, că el vrea să lucreze pentru alipirea Transilvaniei la România, de bună seamă că el ar fi fost împușcat sau spînzurat și toți ceilalți am fi avut să sufe- mai învățați. «Noi am stat sub Rușii, și de-atîta noi suntem întunecați» — zic ei.

Un alt lucru vrednic de însemnat este, că oamenii nu se cunosc aproape de loc între olaltă, parcă ar fi din două țări. Ei acum fac întîia oară cunoștință unii cu alții.

După multe dezbateri se alcătuește următorul izvod de candidați moldoveni pentru Adunarea Intemeietoare:

1. **Mălaiu**
2. **Bulat**
3. **Jalbă**
4. **Durbaillă**
5. **Moscalenco**
6. **Todorașcu**
7. **Diaconu**
8. **Maloman**
9. **Țurcan**

Aceștia sunt **CANDIDAȚII PARTIDULUI SOCIALIȘTILOR - REVOLUȚIONARI MOLDOVENI DIN UCRAINA.**

VOPROSUL DESPRE ȘCOLI

După mîntuirea alegerii, se trece la punctul următor al programului, adecă la **chestia** școlară sau, cum i se zice aici, Voprosul despre școli. — Docladcic (raportor) este împuternicitul Comisiei școlare moldovenești de la Chișinău, **d-l O. Ghibu**, care arată pe larg adunării tot ce s-a făcut pentru treaba școlară moldovenească de la Revoluție încoace în Basarabia, și, de încheiere, propune ca ceea ce s-a făcut acolo, să se facă și în Ucraina.

În legătură cu raportul se încing interesante desbateri, din cari însemnăm aici cîteva.

D-l Jalbă a spus că «cu limba rusească noi numai ne stricăm grierii» și că, prin urmare «ne trebuie numai decît școala în limba națională», **D-l Gafencu** a văzut, în multele lui umblări prin lume, că popoarele cari învață în limba lor, sunt mai culte, și aduce ca pildă pe Finlandezi, cari știu prost rusește, dar cari sunt foarte învățați. Țăranul moldovan nu e prost fiindcă nu știe limba rusească, ci fiindcă n-are învățătură». Învățătorul **Mălaiu**: Trebue să spun ce scumpete este limba. Nimic nu-i mai scump de cît ea. Popoarele sălbatice au puține cuvinte, și au puțină cultură. Cine-și cultivă limba, își îmbogățește mintea. Va să zică, limba e cultură. Rușii ne-au împiedecat pînă acum în învățarea limbii, știind bine că astfel vom fi împiedicați și în înaintarea în cultură. Ei ne puneau ramce și nu ne lăsau să ieșim din ele. Eu am fost și la ostrov (închisoare) din pricina că am ieșit din ramcele puse de ocîrmuire. Noi nu învățam ce ne trebuia nouă, ci ce le trebuia celor mari, cari ne asupreau. Ne prăpădiam, învățînd de- geaba prin școli. Din ce era pînă acum învățătorul mai prost, de atîta el era mai iubit de cei mari. Din seminar ieșeam foarte prost pregătiți, iar ajunși în viață ne dădeam lenei, și nu mai lucram nimic pentru popor. Dar de aici încolo noi vrem să lucrăm. Noi ne punem de-acum nacialnici aleși de noi, ca să ne povățuiască, fiindcă simțim că suntem slabi...

Cei cari cred că limba rusească e mai frumoasă decît cea moldovenească, se-nșeală. Eu am să vă dovedesc acest lucru spuindu-vă aceeași poezie în amîndouă limbile... Și d. Mălaiu spune, în adevăr, fabula **Racul, broasca și știuca**, mai întîi rusește și ea le place ascultătorilor. Dar cînd a început s-o spue pe moldovenește, deodată s-a întins pe fețele tuturor o veselie și o plăcere de care n-ai mai văzut de cînd ești. Părea că nu în limba moldovenească răsuna fabula, da în limba îngerească, așa de mult a mers la inima tuturora. Dovadă că pentru moldovan, limbă mai frumoasă și mai dulce ca cea moldovenească alta nu este în lume.

Rezoluțiile cari s-au votat în treaba școalei sunt următoarele:

1. Învățămîntul va fi îndatoritor pentru toți copiii (băieți și copile) de la 6 ani în sus. El va fi fără plată.

2. În toate școlile se va întrebuința de acum încolo **alfabetul latinesc**.

3. Limba de predare în școlile începătoare din satele moldovenești va fi limba moldovenească.

4. Din clasa III în sus se va preda și **limba rusească**, ca învățătură deosebită.

5. Pentru introducerea învățătorilor moldoveni în cunoașterea mai deaproape a limbii, literaturii și istoriei neamului, Zemstva ținutală să organizeze la un timp potrivit, cursuri anume.

6. În școlile de mijloc (gimnazii, seminarii de învățători și seminarii duhovnicești) pentru elevii (ucenicii) moldoveni să se înființeze catedre de limbă, literatură și istorie moldovenească.

7. Să se înființeze pentru Moldoveni și școli tehnice și de meserii, precum și școli de vierit și de agricultură (lucrarea pămîntului).

8. Să se trimită pe la țară conferențiari cari să țină prelegeri (lecții) pentru popor.

9. În fiecare sat să se înființeze cîte o casă de cetire cu bibliotecă.

10. În fiecare sat se alcătuiască cîte un cor național și bisericesc.

11. Să fie rugat Sfatul Țării Basarabiei ca să se grăbească cu deschiderea unei universități moldovenești, pentru ca tinerii moldoveni de pe malul sting al Nistrului să aibă unde se înzestra cu cultura națională mai înaltă.

Spre cinstea congresului trebue să amintim aici, că toate rezoluțiile acestea au fost votate cu unanimitate (cu toate glasurile).

După primirea acestor rezoluții, ședința cea dintîi a Congresului s-a mîntuit. Drept încheiere s-a cetit celor de față frumoasa poezie a marelui poet moldovan Vasile Alecsandri: Hora Unirii. A plăcut mult chemarea:

Hai să dăm mînă cu mînă
Cei cu inima română.

La plecare pe fețele tuturora se vedea o bucurie mare că Dumnezeu i-a învrednicit și pe Moldovenii de peste Nistru de o astfel de adunare frumoasă,